

УДК 339.727.22

ПРЯМІ ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ У ГАЛУЗЕВОМУ РОЗРІЗІ

Чириченко Ю.В., д.е.н.*E-mail: 2011amsu@ukr.net***Котко О.К.***E-mail: belkot_19@ukr.net**Академія митної служби України
м. Дніпропетровськ*

В статті розкривається сучасний зв'язок між прямими іноземними інвестиціями та конкурентоспроможністю, аналізуються складові індексу глобальної конкурентоспроможності за даними Всесвітнього економічного форуму, а також проводиться паралель між галузями які є інвестиційно привабливими та такими, що не користуються великим попитом серед іноземних інвесторів. Досліджено сутність і причини розвитку притоку іноземних інвестицій; фактори, які безпосередньо впливають на привабливість національних галузей економіки, потенціал регіону; сутність та значення прямих іноземних інвестицій в умовах глобалізації. Аналізується динаміка та структура прямих іноземних інвестицій в українську економіку, в порівнянні з іншими країнами світу. На основі здійсненого дослідження теоретичних положень та фактичної ситуації щодо залучення прямих іноземних інвестицій, визначено ряд заходів, які зможуть покращити ситуацію залучення іноземних інвестицій, шляхом подолання проблемних аспектів, які стримують надходження іноземних інвестицій.

Ключові слова: іноземні інвестиції, конкурентоспроможність, індекс, Всесвітній економічний форум, рейтинг

UDC 339.727.22

FOREIGN DIRECT INVESTMENTS IN SECTORS

Chyrychenko Y.V., Doctor of Economics*E-mail: 2011amsu@ukr.net***Kotko O.K.***E-mail: belkot_19@ukr.net**Academy of Customs Service of Ukraine
Dnipropetrovsk*

The article reveals the relationship between foreign direct investment and competitiveness, analyzes the components of the Global Competitiveness Index, according to the World Economic Forum, and draws a parallel between industries which are attractive for the investors and those that haven't the high demand among the foreign investors. The author researched the essence and reasons of the inflow of foreign investment; factors, which affect the attractiveness of national economic sectors, the potential of the region essence and value of direct foreign investments in

the conditions of globalization. The dynamics and structure of foreign direct investment in the Ukrainian economy, compared to other countries has been analyzed. Based on the research of theoretical positions and the actual situation on foreign direct investment, a number of measures that will improve the situation of foreign investment by addressing problematic aspects that hinder foreign investment has been identified.

Key words: foreign direct investment, competitiveness index, World Economic Forum, ranking

Актуальність проблеми. Враховуючи низькі міжнародні рейтинги України та наявність не зовсім сприятливого інвестиційного клімату, залучення прямих іноземних інвестицій є досить актуальним питанням станом на сьогоднішній день. Без сумніву, залучення інвестицій являє собою довготривалий процес, який потребує і часу, і зусиль, проте, з метою розвитку галузей, і регіонів, в яких зосереджені певні галузі, підвищити добробут громадян можна лише через ефективне спрямування таких ресурсів, як прямі іноземні інвестиції. Головними перевагами, які надають прямі іноземні інвестиції є створення нових виробничих потужностей, робочих місць, підвищення експортних показників, розвиток і обмін новітніми технологіями, приток іноземної валюти, а також підвищення конкурентоспроможності регіону.

Тож, актуальність даного питання полягає в зацікавленості держави в подальшому залученні та максимізації іноземних інвестицій з метою розвитку вітчизняного виробництва і наданні конкурентних переваг. А також з'ясувати, чому деякі галузі є інвестиційно привабливими в порівнянні з іншими.

Аналіз останніх наукових досліджень. Проблеми пов'язані із залученням іноземних інвестицій на мікро- та макрорівнях досліджувалися такими вітчизняними і зарубіжними вченими, як: Макогон Ю.В., Губський Б.В., Новицький В.Є., Пахомов Ю.М., Поручник А.М., Рогач О.І., Савельєв Є.В Дергачова В.В., Лук'яненко Д.Г., Омель-ченко А.В., Кейнс Д., Модігліан Ф., Шарп У. Проте, на нашу думку, в науковій літературі не в достатній мірі висвітлюються питання, пов'язані із впливом існуючих проблем в конкретних галузях з кількістю прямо залучених іноземних інвестицій, а також висвітлення конкретних заходів, щодо виведення деяких перспективних галузей нашої держави зі стану інвестиційно непривабливих для іноземних інвесторів.

Метою роботи є дослідження зв'язку між конкурентоспроможністю та рівнем залучених інвестицій, визначення ряду актуальних проблем, що стримують іноземних інвесторів вкладати в непривабливі для них галузі вітчизняної економіки.

Викладення основного матеріалу дослідження. Не викликає сумнівів, що обсяг інвестицій, який надходить до країни, прямо пов'язаний з конкурентоспроможністю країни. Тож, перш ніж перейти до аналізу іноземних інвестицій, які надійшли до нашої держави за останній час, варто розглянути, що ж насправді являє собою конкурентоспроможність, і якими рівнями вона характеризується.

За визначенням, Організації економічного співробітництва і розвитку, конкурентоспроможність – це «рівень, якого країна може досягти, за вільних і справедливих умов, виробляючи товари і послуги, що відповідають вимогам міжнародних ринків, і водночас підтримуючи та підвищуючи реальні доходи протягом тривалого часу» [1, С. 8]. Конкурентоспроможність варто розглядати на трьох рівнях (рис.1).

Рис. 1 Рівні конкурентоспроможності

Мікрорівень характеризує кількість і якість виготовленої продукції підприємствами, а саме результати виробничої діяльності і їх вплив на функціонування підприємства. На мезорівні розглядаються безпосередньо галузі, сектори та корпоративні об'єднання підприємств тощо. Для макрорівня притаманним є дослідження і аналіз результатів діяльності народногосподарських комплексів.

Проаналізувати рівень економічного зростання держави можна за багатьма індексами глобалізації та найбільш поширеними та повними є такі: (KOF Index of Globalization), глобальний індекс миру (Global Peace Index, GPI), індекс легкості ведення бізнесу (Ease of doing business Index), індекс економічної свободи (Index of Economic Freedom), індекс свободи преси (Press Freedom Index, PFI), індекс глобальної конкурентоспроможності (The Global Competitiveness Index), індекс

сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index, CPI), індекс розвитку людського потенціалу (Human Development Index, HDI) [2].

Основним показником, який характеризує рівень конкурентоспроможності є індекс глобальної конкурентоспроможності (ІГК). ІГК оцінює здатність економік забезпечувати більш високу продуктивність бізнесу, і як наслідок, більш високі темпи економічного зростання й економічного добробуту нації [3]. ІГК порівнює конкурентоспроможність 1441 країн світу за 12 складовими конкурентоспроможності (рис. 2).

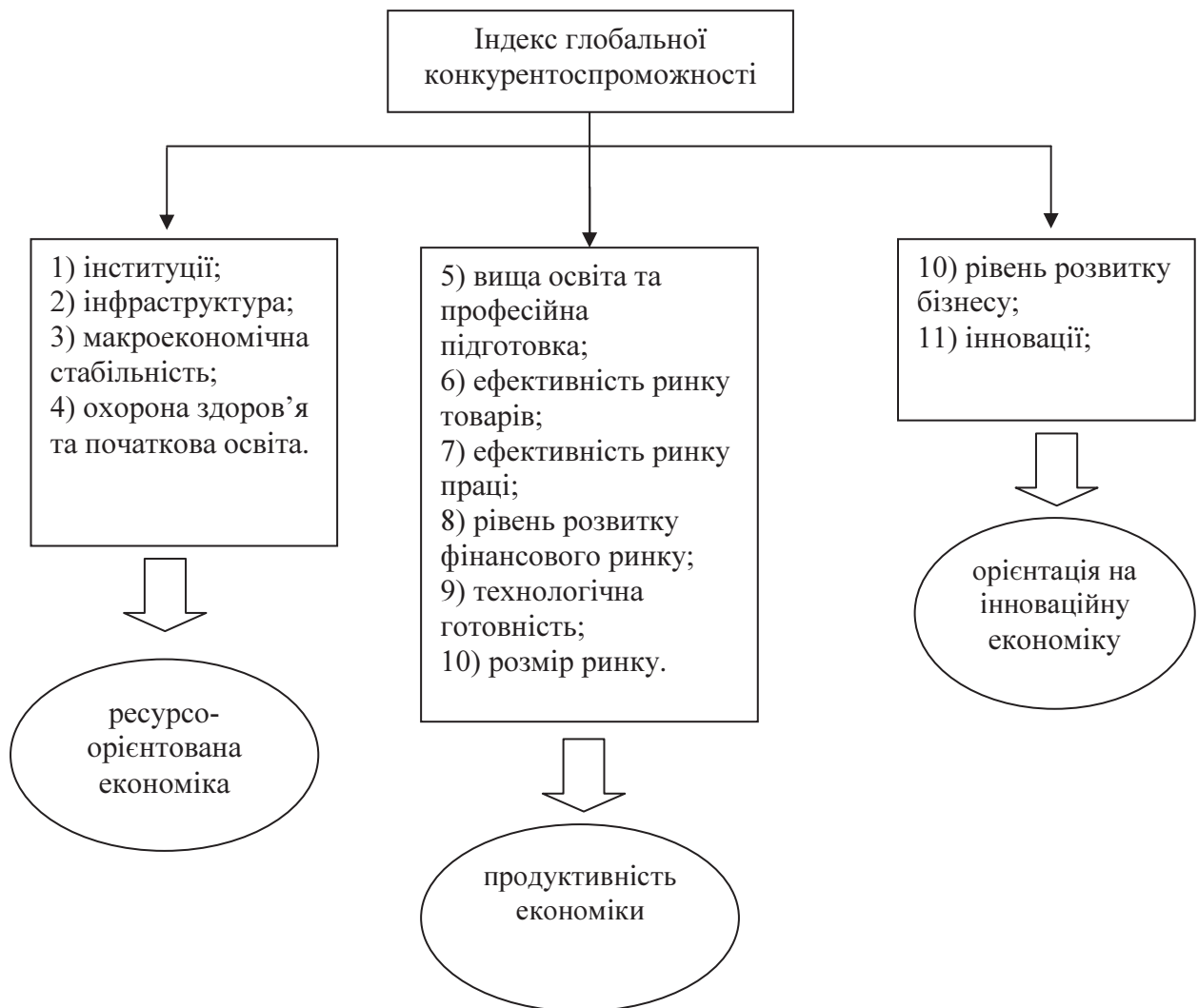

Рис.2 Складові індексу глобальної конкурентоспроможності [4]

За даними Всесвітнього економічного форуму в 2013 році Україна опустилась на 11 позицій і таким чином, посіла 84 місце в рейтингу глобальної конкурентоспроможності з показником 4.05 балів з 7 можливих (рис. 3).

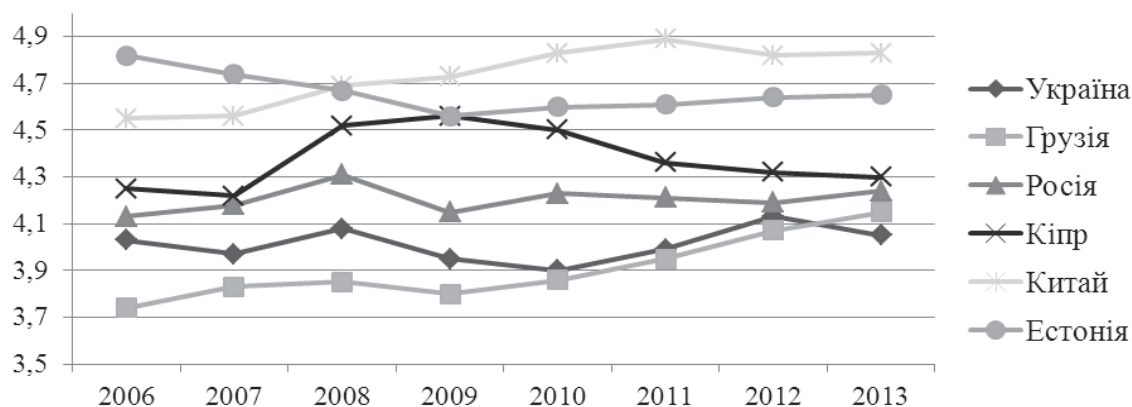

Рис.3 Динаміка показників індексу конкурентоспроможності 2006-2013 рр. [4]

Ми вважаємо, що із наведеної діаграми можна зробити висновок, що починаючи з 2006 року до сьогодні в Україні, в порівнянні з іншими країнами, не виросли показники конкурентоспроможності. Динаміка росту спостерігається в таких країнах, як Грузія, Китай, досить стабільні показники ІГК спостерігаються в Росії та Естонії.

Аналізуючи стан розвитку кожної з 12 основних складових конкурентоспроможності держави (табл. 1), можна стверджувати про те, що досить непогані результати мають такі сфери, як: здоров'я населення та початкова освіта, вища освіта та підготовка, обсяги ринку. Гірша ситуація спостерігається з інфраструктурою, технологіями, фінансами та бізнесом, а найгірше з впровадженням інновацій та управлінською сферою.

Таблиця 1. Оцінка складових індексу глобальної конкурентоспроможності [4]

Складові ІГК	Позиція за рейтингом	Показник індексу
Управлінська сфера	137	2,99
Макроекономічне середовище	107	4,2
Вища освіта і підготовка	43	4,75
Інновації	93	3,03
Розвиток технологій	94	3,28
Фінансова сфера	117	3,46
Ринок товарів та послуг	124	3,81
Розвиток бізнесу	97	3,68
Трудові ресурси	84	4,18
Інфраструктура	68	4,07
Обсяги ринку	38	4,6
Здоров'я та початкова освіта	62	5,84

Як бачимо погані результати мають ті сфери, що є інвестиційно не привабливими в Україні для іноземних інвесторів.

Отже, можна стверджувати, про те, що існує досить сильний зв'язок між залученим об'ємом прямих іноземних інвестицій та розміщенням в рейтингу конкурентоспроможності.

За даними Державної служби статистики в I кварталі 2013 року найбільше іноземних інвестицій надійшло у промисловості – 17 171,2 млн. дол. (30,8%), фінансовій діяльності – 16 221,0 млн. дол. (29,1%) та операції з нерухомим майном, орендою, інжинірингу та наданням послуг підприємцям – 4 116,6 млн. дол. (7,4 %). Інвестиційно не привабливими для іноземних інвесторів були такі галузі: сільське, лісове та рибне господарство 773,8 млн. дол. (1,4 %), будівництво 1454,80 млн. дол. (2,6%), діяльність транспорту та зв'язку 1 523,9 млн. дол. (3,2%) (рис. 5).

Рис.5 Надходження іноземних інвестицій у I кварталі 2013 р. [9]

Найбільший приріст демонструє промисловість, збільшення обсягів прямих іноземних інвестицій для промисловості відбулося за рахунок переробної промисловості, а саме таких підгалузей, як: виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів 3 055,8 млн. дол. (5,5%), металургійне виробництво 6 184,3 млн. дол. (11,1%).

За даними Міністерства аграрної політики та продовольства України у структурі прямих іноземних інвестицій у виробництві харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів найбільшу частку складають інвестиції у виробництво напоїв (51%), виробництво інших харчових продуктів (хліба та хлібобулочних виробів, какао, шоколаду та цукристих кондитерських виробів, цукру, макаронних виробів) (17%), виробництво олії та тваринних жирів (12,9%), виробництво молочних продуктів та морозива (4,9%),

перероблення та консервування овочів та фруктів (4,5%), виробництво тютюнових виробів (4,4%), виробництво готових кормів для тварин (2%), виробництво м'яса та м'ясних продуктів (1,7%), виробництво продуктів борошномельно-круп'яної промисловості (1,5%) (рис.6).

Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів є інвестиційно привабливим тому що: наявна сировинна база, і при виготовленні продукції використовуються харчові заміники, що є результатом економії для виробників.

Аналізуючи металургійне виробництво, то можна стверджувати про те, що протягом останніх років у металургійній промисловості України реалізовано низку масштабних інвестиційно-інноваційних проектів, спрямованих на оновлення та модернізацію виробництва. Про досягнення певних інноваційних зрушень у металургійній галузі України свідчить введення в дію та будівництво нових металургійних підприємств та виробництв з випуску високотехнологічної інноваційної металопродукції з використанням новітнього обладнання та високих технологій.

Рис. 6 Структура прямих іноземних інвестицій у виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів 2013 рік [5]

Найвагомішими результатами у цих напрямках протягом 2010-2012 рр. були наступні:

- ✓ інноваційні проекти групи «Метінвест»
- ✓ інноваційні проекти корпорації «Індустріальний союз Донбасу»
- ✓ введення в експлуатацію сучасного Електросталепла-вильного комплексу ТОВ «МЗ Дніпросталь» компанії «Інтерпайп»;
- ✓ завершення будівництва машини безперервного литва заготовок потужністю 1,2 млн. т на рік на ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» [6].

Інвестиції в агропромисловий комплекс за останні роки набувають все більших розмірів, про те порівнюючи з іншими галузями все ж таки залишаються на останніх місцях. Протягом останнього часу інвестування здійснюється переважно вітчизняними інвесторами, які намагаються за короткий час з мінімальними витратами отримати великий прибуток, і як наслідок, земля виснажується, через вирощування технічних культур. Прикладом, можуть слугувати посівні площі під соняшники, які в період з 2005 по 20013 роки збільшилися з 3,7 до 5,2 млн. га, під кукурудзою – із 1,7 до 4,7 млн. га, під ріпаком – із 240 тис. га до майже 2 млн. га.

Посіви традиційних продовольчих культур, на жаль, стрімко зменшуються. За такої динаміки розподілу площ, родючість чорноземів неминуче знижується.

Основними проблемами, які наявні у вітчизняному сільському господарстві є:

1. Відсутність кваліфікованих «молодих» кадрів, більшість молодих людей вважають дану галузь не перспективною і тому іммігрують в міста;
2. Застаріла техніко-технологічна база, яка збереглась ще з радянських часів, тому як результат маємо зношене устаткування, що не може призвести до високої продуктивності праці та отримання ефективного результату;
3. Виснаженість земель, оскільки досить мало власників або користувачів земельних угідь дбають про необхідну обробку землі.

Тож попри, наявні проблеми припливу іноземних інвестицій в сільськогосподарський сектор перешкоджають

- політична нестабільність;
- нестабільність та недосконалість вітчизняного законодавства в сфері регулювання іноземних інвестицій;
- нестабільність поставок та цін на паливо;
- надмірний податковий тиск на інвесторів;
- нерозвиненість відносин на ринку землі, в якому вона виступає об'єктом права власності;
- диспаритет цін на промислові вироби, які споживаються в аграрній сфері, і на сільськогосподарську продукцію;
- відсутність прямої участі в ЄС та інших вагомих світових організаціях;

- недосконалість контролю за інвестиціями;
- недостатня розробка та впровадження економічних програм по інвестиційним іноземним капіталовкладенням в Україну;
- слабка державна підтримка наукової та інноваційної діяльності;
- відсутність надійних гарантій захисту іноземного капіталу [7].

Що стосується інфраструктури, то з інвестуванням також виникає безліч проблем, оскільки основна наявна база є радянською, а тому все потребує значних капіталовкладень, модернізацій та реконструкцій.

Висновки. Отже, підсумовуючи все вище сказане, ми вважаємо, що основними перешкодами, які стоять перед іноземними інвесторами є безліч чинників, пов'язаних з політичною та економічною нестабільністю, високим рівнем корупції, хабарництва, низьким рівнем розвитку фінансової системи держави та труднощів, які виникають в роботі із вітчизняними партнерами.

До проблемних аспектів також відносяться відсутність етичного поведіння компаній, прозорість урядових рішень, захист прав інтелектуальної власності, незалежність судової системи тощо. Все вище зазначене в комплексі, створює не досить привабливу картину для іноземних інвесторів, незважаючи навіть на величезний потенціал українських земель та наявність різноманітних природних ресурсів.

З метою, покращення наявної ситуації, на нашу думку, доцільним є здійснення таких заходів:

1. Мінімізація технічних бар'єрів в міжнародній торгівлі.
2. Продовження реформування судової системи, .
3. Удосконалення законодавства, що стосуються земельних та майнових питань.
4. Спрощення процедури укладання і реєстрації договорів.
5. Створення дієвого та прозорого механізму контролю витрат інвесторів.
6. Удосконалення роботи контролюючих органів, оскільки хаотичні перевірки різних служб негативно впливають на діяльність організації.

Про збільшення притоку іноземних інвестицій можна говорити, лише в тому випадку, коли наша держава, створить сприятливі умови для введення бізнесу, зменшить податковий тягар і забезпечить як політичну, так і економічну стабільність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Білорус О. Конкурентоспроможність у сучасному глобальному світі [Текст] / О. Білорус, Ю. Мацейко // Економічний часопис. -XXI. – 2002. - № 9. – С.7-11.
2. Аналіз індексу конкурентоспроможності України в 2013-2014 рр. [Електронний ресурс]: за даними Інформаційно-аналітичного центру Info-Light. 2013 р. / Інфографіка-Рівне: -1 електрон. опт. диск (CD-ROM); 12 см. — Систем. вимоги: Pentium; 32 Mb RAM ;Windows 7, 8, XP ; MS Word 97-2010. — Режим доступу: <http://infolight.org.ua/content/analiz-indeksu-konkurentospromozhnosti-ukrayini-v-2013-2014-rr>
3. Індекс глобальної конкурентоспроможності. [Електронний ресурс]: за даними фонду «Ефективне управління». 2013 р./ К.: -1 електрон. опт. диск (CD-ROM); 12 см. — Систем. вимоги: Pentium; 32 Mb RAM ;Windows 7, 8, XP ; MS Word 97-2010. — Режим доступу http://competitiveukraine.org/uploadfiles/reports/files/ukraine_inthe_world_2013_ukr_web_part1_1_competitiveness.pdf
4. The Global Competitiveness Report 2013–2014 / Klaus Schwab. – World Economic Forum. Geneva, Switzerland, 2013. – 569 p.
5. Підсумки роботи харчової промисловості за 2012 рік. [Електронний ресурс]:/ Міністерство аграрної політики та продовольства України.- К.: -1 електрон. опт. диск (CD-ROM) ; 12 см. — Систем. вимоги: Pentium; 32 Mb RAM ; Windows 7, 8, XP; MS Word 97-2010.— Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/node/4378>
6. Щодо підвищення інноваційного потенціалу металургійної промисловості України: (аналітична записка 2012 р.) [Електронний ресурс] Національний інститут досліджень при президенті України К.: -1 електрон. опт. диск (CD-ROM) ; 12 см. — Систем. вимоги: Pentium; 32 Mb RAM ; Windows XP, 7, 8; MS Word 97-2010.— Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1183/>
7. Колотуха С. Проблеми інвестиційного забезпечення сільськогосподарського виробництва [Текст] / С. Колотуха // Банківська справа. - №1. – 2007. – С. 47-53.
8. Foreign Direct Investment as a key driver for trade, growth and prosperity: the case for a multilateral agreement on investment 2013/ Klaus Schwab. – World Economic Forum. Geneva, Switzerland, 2013. – 36 p.
9. Інвестиції та основні засоби [Електронний ресурс] Державна служба статистики К.: -1 електрон. опт. диск (CD-ROM); 12 см. — Систем. вимоги: Pentium ; 32 Mb RAM; Windows 7, 8, XP; MS Word 97-2010.— Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>